



Матюха М.М., к.е.н., доцент
Київський національний університет
технологій та дизайну

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДУКТИВНОЇ ЗАЙНЯТОСТІ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ

Анотація. Вивчено питання зайнятості сільського населення, запропонована концепція створення робочих місць на селі.

Ключові слова: зайнятість, сільське населення, сільська територія, робочі місця, продуктивна зайнятість.

Проблема дослідження та її актуальність. Вітчизняний ринок праці характеризується значним дисбалансом, який зумовлений недосконалою структурою зайнятості сільського населення: поєднанням значного надлишку робочої сили на одних територіях (приміських) з гострою нестачею в інших (віддалених від міст), низьким рівнем забезпечення умов праці та проживання, рівнем оплати праці, що спричиняє відтік робочої сили за кордон. Відповідно *предметом дослідження* обрано сукупність економічних та соціальних відносин, що формуються в процесі трудової діяльності сільського населення. *Об'єктом дослідження* визначено сільське населення, зайняте у сільській місцевості.

Мета дослідження полягає в розробці й обґрунтуванні шляхів забезпечення продуктивної зайнятості сільського населення в умовах становлення ринкових відносин, реформування сектору сільського господарства. Відповідно до цієї мети в дослідженні розглядалися питання розробки заходів щодо забезпечення продуктивної зайнятості жителів села.

Методологічною основою дослідження були: положення ринкової економічної теорії, ідеї конвенції Міжнародної організації праці, законодавчі та нормативні акти з питань соціального розвитку сільських територій, розробки науково-дослідних установ, окремих вітчизняних і зарубіжних учених.

У процесі дослідження використовувалися такі методи: статистико-економічний, математичний, експертних оцінок, абстрактно-логічний, монографічний, графічний, балансовий та інші.

Джерелами інформації були матеріали Міністерства України розвитку громад та територій України, Міністерства економіки, торгівлі та сільського господарства України, Державної служби статистики України, розробки науково-дослідних інститутів, зокрема ННЦ «Інституту аграрної економіки», дані вибірових монографічних і соціологічних обстежень, наукові праці тощо.



Освіта, людський розвиток, зайнятість, ринок праці, міграція: регіональний зріз

Результати дослідження. Якісна незбалансованість робочої сили з робочими місцями, невідпрацьованість регулювання ринку праці в цілому призводить до того, що сільські жителі все більшими темпами поповнюють чисельність заробітчан, що від'їжджають за кордон. Такий стан має дуальний характер: з одного боку це сприяє зменшенню трудового безробіття, підвищенню рівня заробітної плати в Україні, а з іншого боку – призводить до зменшення працездатного населення, а на перспективу до занепаду вітчизняної економіки через брак працівників.

Звичайно, такий стан на ринку праці потребує адекватного регулювання для досягнення продуктивної зайнятості сільського населення. Однією з форм збалансування ринку праці на селі має стати стимулювання попиту на робочу силу, тобто формування умов для заохочення підприємців до створення нових робочих місць. Подібні заходи особливо актуальні для депресивних територій, якою є сільська місцевість.

На жаль, останнім часом у цілому по Україні, спостерігається негативна тенденція до зменшення кількості новостворених робочих місць, що не задовольняє потребу ринку праці. Відсутність на вітчизняному рівні економічно-правових, організаційних основ щодо збереження ефективних та створення нових робочих місць при зростанні пропозиції створює кризову ситуацію на ринку праці, насамперед у сільській місцевості. Важливою ланкою при цьому повинна стати програма створення додаткових робочих місць на селі, в основі якої має бути закладена дієва концепція. Мета даної концепції полягає у проведенні економічної та соціальної політики на ринку праці, та має бути спрямована на забезпечення продуктивної зайнятості, соціального захисту сільського населення, зниження напруженості на ринку праці, яка спричиняється динамічним розвитком ринкових перетворень. Концепція також визначає напрями наукового, правового та організаційного забезпечення заходів, пов'язаних зі створенням додаткових робочих місць.

Концепція створення робочих місць на селі передбачає вирішення таких основних завдань:

- визначення загальної потреби сільського населення в робочих місцях у секторально-територіальному розрізі;
- визначення пріоритетних напрямів розвитку економіки, кількості соціально значимих робочих місць для сільської місцевості;
- збалансування робочої сили та робочих місць насамперед у трудонадлишкових районах, що носять сезонний характер;
- створення нових робочих місць на основі широкого розвитку малих підприємств із заготівель, збуту, переробки сільськогосподарської продукції, сервісного і культурно-побутового обслуговування фермерських господарств;



Освіта, людський розвиток, зайнятість, ринок праці, міграція: регіональний зріз

- формування сприятливого інвестиційного, податкового, фінансового середовища для заохочення створення робочих місць на селі;
- підвищення ефективності використання виробничих потужностей у переробних підприємствах;
- створення інформаційної бази для формування системи вакантних робочих місць.

Вищезазначені напрями по створенню робочих місць вимагають чіткої реалізації цілей щодо заповнення та створення нових робочих місць і збалансування їх з робочою силою. У зв'язку з цим концепція створення робочих місць на селі передбачає виконання таких заходів:

- збільшення державних замовлень, зниження податків, розширення інвестицій, зростання державних субсидій для перспективних виробництв;
- зменшення трудового навантаження працівників за рахунок підвищення змінності роботи, удосконалення, реконструкції та заміни обладнання;
- скорочення робочого часу, збільшення тривалості відпусток і кількості неробочих днів, зменшення вікового цензу виходу на пенсію для сільських трудівників;
- стимулювання підприємств із гнучкими формами зайнятості та продовження навчання сільських громадян.

Кінцева мета розробки концепції створення додаткових робочих місць полягає у визначенні пріоритетного напрямку розвитку секторів економіки у сільській місцевості в умовах становлення ринкових відносин та міжнародної кооперації. Серед цих напрямів слід розглядати комплексний економічний, соціальний та екологічний розвиток сільської території.

Виходячи з поставлених завдань та намічених заходів, концепція передбачає врахування нинішнього стану ринку праці та його перспективний розвиток за такими трьома основними блоками:

1. Аналіз нинішньої кон'юнктури ринку праці, ємності і структури попиту населення на робочі місця і проведення їх атестації.
2. Прогноз ситуації на ринку праці.
3. Забезпечення оптимальної структури робочих місць та робочої сили.

Розробка та застосування концепції створення додаткових робочих місць дасть змогу змінити акцент у роботі системи регулювання ринку праці - від констатації стану ринку праці до упередження негативних процесів та регулювання зайнятості, перейти від пасивної до активної політики зайнятості. Це дозволить також оперувати обсягами та якісними параметрами незайнятого сільського населення для досягнення балансу між попитом на робочу силу в професійному і кваліфікаційному розрізі та вакантними робочими місцями. Основними вимогами до



Освіта, людський розвиток, зайнятість, ринок праці, міграція: регіональний зріз

створення додаткових робочих місць залишається їх доходність, що заохочує населення до працевлаштування та високопродуктивної праці.

Використовуючи балансову модель розвитку ринку праці у концепції створення додаткових робочих місць, нами розроблена нова методика визначення попиту на них. Імплементация даної концепції мала б проходити у декілька етапів. На першому та другому етапах слід вивчати фактичний стан та попит сільського населення на робочі місця. При цьому, на першому етапі необхідно дати оцінку стану зайнятості населення стосовно існуючої структури робочих місць. Доцільно з допомогою відповідних розрахунків визначити:

- кількість і структуру робочих місць на селі за секторами економіки;
- чисельність сільських жителів працездатного віку за статтю у територіальному розрізі;
- контингент осіб працездатного віку, що навчаються, а також осіб пенсійного і передпенсійного віку;
- працездатне населення, зайняте в домашньому та особистому підсобному господарствах;
- чисельність осіб у працездатному віці, які мають I і II групу інвалідності;
- склад населення за освітянським, професійним та кваліфікаційним рівнем.

Власна імплікація отриманих результатів дослідження. Таким чином, запропонована концепція створення додаткових робочих місць на селі є важливим елементом активної політики, що забезпечує збалансування кон'юнктури ринку праці. Застосування на практиці викладеної концепції дасть змогу підвищити результативність функціонування інфраструктури ринку праці.

Основою надійного збалансування ринку праці повинні стати баланси робочих місць, що розроблятимуться у межах бізнес-планів підприємств, з характеристикою їх структури за рівнем механізації, умовами праці з викладенням намірів щодо їх оновлення чи ліквідації. Узагальнені в цілому по сукупності підприємств, розташованих у сільській місцевості, ці заходи можуть слугувати надійною основою щодо оцінки масштабів реального вивільнення працівників, чи додаткового найму і використання місцевими органами влади та службою зайнятості для обґрунтування створення та введення нових робочих місць. Необхідно забезпечити зменшення в країні відтоку робочої сили за кордон шляхом не лише створення матеріальних стимулів, але й гарантування базових потреб людей у безпеці, якій медичній, освіті, пенсійному забезпеченні та професійній реалізації.

Список літературних джерел:

1. Макроекономічний огляд та прогноз Міністерства фінансів України за липень 2019 році. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mof.gov.ua/uk/makroogljad>